

לקוטי שיחות
PROJECT
LIKKUTEI
SICHOS

קבצי הערות התמימים ואנ"ש בלקו"ש חלק ט"ו שיחה ב' לפרשת ויחי

קובץ הערות התמימים ואנ"ש מאריסטאון גליון קסג (תש"מ)

ד. בלקו"ש חט"ו פ' ויחי (עמ' 433) איתא: "דער
נאמען "מנשה" . . . אז "נשני גו' בית אבי" . . . דריקט
אויס זיין חשוקה . . . צו זיין פארבונדן מיט "בית
אבי" וכו'", עיי"ש הפי' ב"כי נשני אלקים וגו'".
ולהעיר מאוה"ת פ' וישלח (עמ' 488), עיי"ש.
אחד מאנ"ש - ברוקלין

קובץ הערות התמימים ואנ"ש כפר חב"ד גליון לח (תשמ"ב)

א. בלקו"ש חט"ו שיחת ויחי (ב) מבאר כ"ק אד"ש את מעלת העבודה שבבחינת אפרים על העבודה שבבחינת מנשה. אשר עבודת אפרים היא באופן ש"הפרני אלקים . . בארץ עניי" וכלשונו שם (סי"ב) "די שלימות פון יעקב איז אכער דוקא אין דעם יתרון האור מן החושך עצמו וואס ווערט אויפגעטיילן דורך אפרים". משא"כ עבודת מנשה היא במדרגה פחותה דמאחר שהוא נושא עמו "בארץ עניי" את זכרון בית אביו.

וכלשונו (ס"ח) "מצד דעם אופן העבודה איז ניטא דער אמת'ער מצב פון "עד בואי אליך" (ובסי"ב) וויבאלד אז ענינו של מנשה איז צו מגלה זיין דעם זכרון פון "בית אבי" (און דורך דעם איז ער מהפך דעם חושך פון מצרים)".

ולאידך גיסא מבואר בהשיחה שכדי להגיע לעבודה זאת דבחי' אפרים צריך להקדים לה את העבודה דבחי' מנשה. אשר לכן הוא הברור ד"בלידה" ובהתגלות. ז"א בעבודה בפועל הוא קודם, וכלשונו "איידער מען קען אויפטאן אין ארץ עניי עשה טוב. מוז מען פריער באווארענען אז מען זאל ניט באווינקט ווערן פון דעם חושך הגלות סו"מ".

אשר לפי כהנ"ל מבואר דבכללות ענינם של מנשה ואפרים הוא הפיכת החושך דגלות מצרים לאור, ובזה גופא, ההבדל בינינו, וכנ"ל.

והנה בקשר לאופן עבודתו של אפרים מציין כ"ק אד"ש מ"מ בהערה 39 שיש הבדל בין הפיכת החושך מצד האור, להפיכתו מצ"ע. וכן בהערה 47 מציין להמשך תרע"ב ח"ג א"שמו אשר שם מבואר שישנם שני אופנים בהפיכת החושך לאור, אופן הא' שהאור בא במקום החושך (עבודת מנשה), ואופן הב' שהחושך עצמו ומצ"ע נהפך לאור.

ויש לקשר זה עם ספר המאמרים תש"ח בד"ה "זה היום" ושם בהערה ב' מבאר כ"ק אד"ש שישנם שני שיטות בחושך האם חושך הוא בריאה בפ"ע, או שהחושך הוא רק העדר אור ותו לא. ומוסיף שם כ"ק אד"ש "ובעומק הענין הדעה הב' אינה דעה החולקת על הדעה הא' אלא מוספת עלי'".

ומציין לספר המאמרים תרצ"ה בד"ה ויקח הא' אשר שם מבואר דהגם שישנם לכאורה שתי דעות בענין החושך מ"מ נראה שהדעה הב' אינה חולקת על דעה הא' "דלא זו בלבד דחשך הוא העדר האור אלא עוד זאת דחשך הוא מציאות בריאה בפ"ע, דכן היא דעתם בענין

החשך זכולל ב' דברים הא' מה שהחשך הוא בריאה
והב' מה שהוא העדר האור והיינו - החשך עצמו.
ומה שהוא מחשיך על האור ומעלימו".

ולפי"ז נראה לומר בדא"פ, שכן הוא בהמבואר
לעניננו בהמשך ע"ב הנ"ל בשני האופנים בהפיכת
החשך לאור. דלאופן הא' שהאור בא ומאיר ובדרך
ממילא נדחה החשך, הוא מתאים להדעה דהחשך הוא
רק העדר האור, והלכך האור בא וממילא החשך
נדחה. ולהדעה השני' שהחשך עצמו נהפך לאור,
מתאים להדעה דהחשך הוא מציאות בפ"ע ולכך מצ"ע
אפשרי הדבר שתתהפך מציאותו למציאות של אור.

ונראה שאפשר לקשר זאת עם המבואר בשיחה
בשני אופני העבודה דמנשה ודאפרים. דעבודת מנשה
שנושא איתו את זכרון בית אביו בחשך הגלות של
מצרים, פועל מאליו וממילא דחית החשך וכ"ה
אופן הא' שהחשך נדחה ממילא ע"י האור, מתאים
להדעה שהחשך הוא העדר האור. משא"כ עבודת אפרים
שהוא הפיכת החשך כמו שהוא ומצ"ע, מתאים להדעה
שהחשך הוא מציאות נברא, וע"כ אפשרית הפיכת
מציאותו לאור. ועי"ז נעשה יתרון האור ממציאות
עצם החשך.

והנה נתבאר בהשיחה לפנ"ז דעבודת מנשה (בגילוי)
קודמת לעבודת אפרים, והוא כהכנה לה, דפועל
עבודתו קודמת, וזה מתאים להמבואר בהנ"ל דהחשך
הוא מציאות, ומציאות זאת מחשיכה ג"כ על האור,
אשר מקודם צריך להסיר את ההעלם הא' והוא ע"י
הבאת האור, היינו עבודת מנשה, אח"כ אפשרי ג"כ
להפוך את עצם מציאות החשך מצ"ע באופן עבודתו
של אפרים.

ומ"מ ברכת הקב"ה היתה קודם לאפרים, והוא
משום דמצד האמת החשך הוא מציאות נבראת מתאים
להערה 3 דבשורש, אפרים קדום למנשה, ז"א מאחר
שהאמת היא שהחשך הוא מציאות אשר זה מראה ג"כ
על שרשו של אפרים שהוא קדום ג"כ למנשה.

הר' אליעזר יקונט

חבר הכולל

קובץ הערות התמימים ואנ"ש מאנטרעאל גליון לט (תשד"מ)

ה. בלקו"ש חט"ו ויחי (ב) אות י"א - וז"ל : די דרלי אופנים הנ"ל - א) יעקב וואס מצד עצמו איז ער העכער פון מצרים, ב) יוסף, וואס באלייכט מצרים מיט דער השפעה פון יעקב, ג) בני יוסף וואס דערלאנגען אין דער חושך פון מצרים ווי ער איז מצד עצמו - זיינען מתאים בכללות צו די דריי ענינים הנ"ל (סעיף ה') אין דעם יתרון וואס ווערט אויפגעטאן דורך דער ירידה אין גלות:

אין דער ערשטער ענין - אז מצד דעם חוקף הנשמה שלמעלה קען דער גלות ניט פועל זיין קיין ירידה אין דער נשמה (.....) קומט אויס אז ס'איז כאילו ווי מען בלייבט בהבדלה, העכער פון גלות [בדוגמא פון יעקב'ן וואס מצד עצמו איז ער העכער פון צו יורד זיין אין מצרים] עכ"ל.

ולכאו' קשה דאין זה בדוגמת מדריגת יעקב שמצ"ע למעלה מהחלבשות בגלות מצרים, הלא בסעיף ה'

מבואר דהירידה בגלות פועל (ובלשונינו "רופט ארויס") החקיפות הזו, ולכן יש יתרון בהירידה, משא"כ "יעקב" אצילות לכתחילה הוא למעלה מהתלבשות?

וכן קשה במה שממשיך שם - וז"ל :
דער צווייטער ענין-אז לגבי דעם חוקף הנשמה איז ניט שייך קיין מנגד, ובמילא ווערט דער חושך הגלות נהפך לאור, - איז בדוגמת צו עבודת יוסף וואס טראגט אראפ מדריגת יעקב אין מצרים, און די אתהפכא חשוכא לנהורא ווערט מצד דער גילוי פון אצילות (יעקב) אין בי"ע (מצרים) "עכ"ל. דהלא גם על זה איחא באות ה' שע"י החושך והירידה "רופט ארויס" חקיפות זו, אלא שהוא תקיף יותר ממדריגתה הראשונה, ואין זה מתאים עם מדריגת יוסף הלא קודם בסעיף יו"ד מבאר, וז"ל: ביי יוסף, און ווי ער קומט אראפ אין מצרים (עולמות בי"ע) איז מאיר מדריגת יעקב-אצילות- בגילוי, און וויבאלד אז אין זיין עבודה לייכט בגילוי די השפעה פון יעקב, וואס איז העכער פון מצרים (בי"ע) כנ"ל איז מלכתחילה ניטא קיין ארט אויף העלט והסתר פון מצרים, אדרבה - ער איז שולט אויף מצרים, עכ"ל.

וממשיך שם שלגבי יוסף אין ההעלם של מצרים מנגד, ולפי מדריגה זו (הב') בסעיף ה', הלא מבואר שם שהמנגד הוא זה "וואס רופט ארויס" המדריגה זו?

ונראה לומר בפשטות שבסעיף ה' מבואר אין חשכת הגלות "רופט ארויס", מדריגת אלו, משא"כ בסעיף י"א שם מבואר, שהמדריגות אלו (שתוקף הגלות מביאתה) עצמן הם, בדוגמת ג' מדריגות, די עקב, יוסף, ו"אפרים ומנשה".

ג.ח.ה.

קובץ הערות התמימים ואנ"ש תורת אמת גליון לא (תשמ"ה)

החילוק בין עבודת השבטים לעבודת מנשה ואפרים

ד. בלקו"ש חט"ו פ' ויחי (ב), מבאר כ"ק אד"ש חילוקי העבודה בין יוסף לבין מנשה ואפרים. דענינו של יוסף - בי"ע, הוא להוריד את עבודתו של

יעקב - אצילות, במצרים. ומכיון שענינו של יעקב למעלה מבי"ע, לכן יוסף שממשיך ענינו של יעקב, לא שולט עליו ההעלם והסתר, ואדרבה הוא השולט על מצרים. יוצא מהנ"ל שהירידה האמיתית לחושך של מצרים המנגד לקדושה אינה עבודתו של יוסף. משא"כ בני יוסף מנשה ואפרים שעבודתם היא ללא דרגת יעקב, ועבודתם היא הירידה למצרים המנגדת לקדושה, היא תכלית השלימות עבודתו של יעקב שמברית הקצה (הכי עליון) אל הקצה (הכי תחתון) עיי"ש. ובהערה 35 כותב: "ראה עד"ז לקו"ש ח"י (ע' 164 הערה 32) - במעלת השבטים לגבי יוסף, דבעבודתו של יוסף אין אמיתית יתרון האור מן החושך, משא"כ עבודתם של השבטים, היא בירוד ^{אוצר החכמה} ועבודת עולם הפירוד ובזה מתגלה אמיתית יתרון האור מן החושך.

ובהערה 35 כאשר מציין למ"מ הנ"ל כותב: ראה עד"ז דהיינו שהשוואה לשאר השבטים אינה השוואה גמורה.

ויש לבאר החילוק בזה עפ"י המבואר במאמר ד"ה ומקנה רב (תרס"ו) החילוק בין עבודת עבד נאמן לעבודת עבד פשוט. דעבד נאמן הגם שהוא נפל בבי"ע ענינו גלוי ויש לו אהבה והשגה באלוקות, עו שבכמה בחינות הוא למעלה מנשמות דאצילות שהם נשמות דב"ן. משא"כ עבד פשוט ענינו הוא עבודה עם הגוף מצד הגוף.

וכנ"ל החילוק בין מנשה ואפרים לשאר השבטים. דמנשה ואפרים הם בניו של יוסף שענינו גלוי, משא"כ שאר השבטים עבודתם היא עבודה דעבד פשוט שזהו ענין נשמות דב"ן מלכות.

הרב אליהו תגר

כפר חב"ד

קובץ הערות התמימים ואנ"ש מאנטרעאל גליון מח (תשמ"ו)

ג. בלקו"ש חט"ו ויחי ב' וז"ל,

"אידן ווערן אנגערופן על שם יוסף - נוהג
כצון יוסף איז דערוף מובן, אז בא יעדער אידן
דארפן זיין ביידע עבודות, סי י פון מנשה סי י
פון אפרים".

ובהערה 43: "להעיר מברכת יעקב - בך יברך
(כאו"א מ) ישראל גו' ישימך אלקים כאפרים וכמנשה

ומבאר שלכל לראש צ"ל עבודת מנשה, אלא
שצריך לידע שכל זמן שהוא בגלות, לא להסתפק
בזה, כי היא הכנה "צום תכלית המכוון, אז עס
זאל זיין הפרני אלקים בארץ עניי" וכו'. ומציין
כאן בהערה 46) להעיר דבנ"י נק' ע"ש אפרים
... אלא ע"ש מנשה".

ובהשיחה שם לעיל: "וויבאלד אבער אז די
כוונה איז די עלי' - אפרים, דעריבער איז אין
ברכת יעקב - די ברכה ונתנית כח מלמעלה אויף
דער עבודה בגלות - איז אפרים חשוב'ער".

ובהערה 19 שם: "... שבעבודה בפועל מנשה
קודם (כנ"ל) - הנה בההכנה להעבודה אפרים קודם".

הרי שההבדל בהענינים הוא מתבאר על ידי
הקדימה ואיחור, אך הן מצד בח' יעקב והן מצד
בח' יוסף הוזכרו תמיד שניהם וא"כ איך הוא
הענין שעפ"י ההערה (46) יוצא שנקראו רק ע"ש
אפרים ולא ע"ש מנשה.

ויל"ל דהפשט בהערה (46) דלא מצינו שנק'
ע"ש מנשה לבדו בלי צירוף ג"כ אפרים והכוונה:
דכשהוזכרו שניהם יחד אז יש לפעמים מודגש תחילה
ענין אפרים ולפעמים ענין מנשה וכמבואר לעיל.
אבל שיוזכר זה בלא זה, הנה גבי אפרים כן נמצא
הדבר שנק' ע"ש אפרים לבדו, וכיון שזהו התכלית
לכן יש לזה ענין גם בלי מנשה. משא"כ ענין
מנשה הוא רק כקדימה לאפרים ולא שישאר כך בעבודת
מנשה, לכן לא נק' ע"ש מנשה לבדו בלי צירוף
אפרים ג"כ.

פנחס יוסף לוי אנדרוסיער

יתרון האור מן החשך

הת' שני"ז א.

תלמיד בישיבה

/א/

בלק"ש ח"י פ' ויחי (א) ס"ט מביא ב' פירושים ב"יתרון האור מן החשך": (א) מקום מחשך מואר ע"י האור, וכל שהחשך גדול ביותר- ניכרות יותר מעלתו של האור וכחו הבלתי מוגבל לפעול גם במקום של חשך גדול בזה. (ב) החושך עצמו מואר ונהפך לאור וע"ז נעשה יתרון בהאור, שנמשך בהאור בחינה נעלית יותר שאינה בהאור מצד עצמו.

ומבאר שמכיון שהשבטים הם ב"ע עלמין דפרודא ומקום החשך הרי ע"י לימודם בתורה בארץ מצרים פעלו להאיר את החשך גופא שהוא בחי' מציאות לגביהם, משמע מזה שגם קודם מ"ת הי' הכח להפוך גשמיות וחשך העולם לאור ורוחניות.

וכן מבואר בלק"ש חט"ו פ' ויחי ב' שעבודת מנשה אפרים היתה להפוך חשך הגלות לאור אף שהי' קודם מ"ת.

וצ"ל איך זה מתאים עם מה שמובא בכ"מ שקודם מ"ת היתה הגזירה שעליונים לא ירדו לתחתונים וכו', והמצוות שקיימו האבות ריחות היו כו', שקודם מ"ת לא הי' הכח להפוך גשמיות וחשך העולם ורק לאחרי מ"ת ישנה הכח להפוך גשמיות וחשך העולם.

ולכאורה יש לבאר ע"פ מ"ש מלק"ש ח"ה ע' 79 הערה 21 וז"ל: אף שבדאי גם מצוות האבות פעלו במקצת בדברים הגשמיים בהם נעשו המצוות (גם לאחרי קיום המצוה) - כי מכיון שמעשה אבות סימן ונתינת כח לבנים, הרי בהכרח שיהי' בהם דוגמא עכ"פ לכמו שזהו לאחרי מ"ת - בכ"ז, קדושת המצוה אז לא נקבעה בהגשמי באופן שתישאר בו בפנימיות ובגלוי גם לאחרי קיום המצוה.

ועפ"ז י"ל שזה מה שהשבטים (ומנשה ואפרים) פעלו בחשך העולם עד שנהפך לאור, אה"נ שלא נקבעו בפנימיות ובגלוי, אבל פעלו קצת (וגם לאחרי קיום המצוה) שיהי' החשך נהפך לאור.

קובץ הערות וביאורים אהלי תורה גליון תשסז

החליף לו יוסף מנשה באפרים

הרב משה אריאל הכהן רוט
כולל "צמח צדק", ירושלים ת"ו

על הפסוק: "ועיני ישראל כבודו מזקן לא יוכל לראות גו'",
כתב 'בעל הטורים', וז"ל: "כתיב חסר, כלומר מזקן, על שם
"ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות" (שם כז, א) כשם
שרימה יעקב לאביו בברכתו כשכהו עיניו, כך עשו לו בניו
בברכו אותם שהחליף לו יוסף מנשה באפרים".

והנה השוואת הבעה"ט תמוהה קצת, "כשם שרימה יעקב לאביו בברכתו כשכהו עיניו, כך עשו לו בניו בברכו אותם שהחליף לו יוסף מנשה באפרים":

13/08/2018nxx

א) במה רימה יוסף את יעקב אביו, דלכאור' במה נחשב ש"החליף לו מנשה באפרים", דאי במה ש"ויקח יוסף .. את אפרים בימינו משמאל ישראל ואת מנשה בשמאלו מימין ישראל", וכן אחר כך "ויתמוך יד אביו להסיר אותה מעל ראש אפרים על ראש מנשה", הרי סברת וטענת יוסף היא "כי זה (מנשה) הבכור" ולכן "שים ימינך על ראשו", וע"פ הסדר הישר כך צריך הי' להיות "שיהא הבכור מיומן לברכה", אם כן נשאלת השאלה, הרי לא החליף לו יוסף מנשה באפרים, אלא העמיד את מנשה ואפרים במקום הראוי לכל אחד, ואפי' נאמר שהחליף לו יוסף מנשה באפרים, הרי לא עשה שום מעשה רמאות, אלא אדרבא רצונו הי' לנהוג בדרך הישר שכל אחד מן הבנים יקבל את הראוי לו, מנשה הבכור, ואחריו אפרים, (וכפי' האוה"ח "לזה אמר שים ימינך על ראשו, פי' למה תמנע הטובה מבעליה, וכבר ידעת מה שגרם דבר זה (שהטלת קנאה בין האחים על ידי כתונת הפסים")) לעומת זה מה "שרימה יעקב לאביו בברכתו כשכהו עיניו", הי' לכאור' מעשה רמאות, כל' הפסוק "בא אחיך במרמה (בחכמה) ויקח ברכתך", "ויאמר יעקב אל אביו אנכי עשו בכרך גו'" (אמנם פי' רש"י "אנכי המביא לך, ועשו הוא בכרך", ועי' שפ"ח שם), וגם לפירוש התנחומא (הובא ברש"י) ד"ותכהין" הי' "כדי שיטול יעקב את הברכות", הרי לפועל יעקב אבינו ניצל עובדה זו ואף הי' נצרך "למרמה".

ולהעיר: דבב' העובדות, יעקב ועשו, מנשה ואפרים, מדובר בכור ופשוט, ואת הברכה הגדולה מקבל הפשוט ולא הבכור (יעקב ולא עשו) (וראה בשפ"ח: ד"הבכורה נשארה עדיין לעשו לענין נחלת פי' שנים" ו"עשו הי' בכור ללידה"), אפרים ולא מנשה), אלא שביעקב ועשו, ע"י פעולת יעקב "במרמה" זכה בברכות, אבל במנשה ואפרים, הנה אפי' נימא ש"החליף לו יוסף מנשה באפרים", הרי המטרה היתה שהבכור (מנשה) יקבל את הברכות, וזה שאפרים קיבל את הברכות ("ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו וגו'") הי' לפי דעתו ורצונו של יעקב אבינו.

ב) תמיהה גדולה מזו: מה פשר ההשוואה "כשם שרימה יעקב לאביו בברכתו כשכהו עניו, כך עשו לו בניו בברכו אותם שהחליף לו יוסף מנשה באפרים", בשלמא יעקב שרימה לאביו בברכתו, והצליח בזה, שהרי זכה בברכות, אבל מה "שהחליף לו יוסף מנשה באפרים" הרי למרות ג' הנסיונות, לא הצליח, ויעקב אבינו נשאר על עמדו, ונתן את הברכות לאפרים ולמנשה, וכל הברכה "ישימך אלקים כאפרים וכמנשה" (ברישא אפרים והדר מנשה), א"כ הרי לא הי' כאן מדה כנגד מדה, דיעקב רימה לאביו, ובניו ניסו ולא הצליחו, ברם צריך להבין מה בכלל הי' הרמאות של יוסף ש"החליף לו מנשה באפרים"?

והנראה לבאר בזה, ובהקדים דנראה מוכח מדברי בעה"ט, דודאי ידע יוסף בסוד הדברים, כי אף ש"מנשה הבכור" והוא "מיומן לברכה", עם כל זאת היות ואפרים גדול במעלה ממנשה, וראוי לברכה גדולה ממנו, ולכך "וישם את אפרים לפני מנשה", ולמרות שידע זאת יוסף, ניסה לנצל את העובדה ש"עניי ישראל כבדו מזקן לא יוכל לראות", ו"החליף" לו מנשה באפרים.

בפסיקתא רבתי (פ"ג) עה"פ ויקח יוסף את שניהם איתא: התחיל יוסף מקרב את בניו אצל אביו כדי שיברכם שנאמר ויקח יוסף את שניהם את אפרים בימינו, ולמה עשה יוסף כן אלא כיון שראה שהזכיר לאפרים תחילה "אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי", נתיירא שמא ידחה מנשה מן הבכורה לפיכך הגישם אצלו והעמיד מנשה בימינו ואפרים בשמאלו", הרי שכשאמר יעקב ליוסף "ועתה שני בניך הנולדים לך גוי אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי", כבר שמע והבין ש"ידחה מנשה מן הבכורה", ושזה רצונו של יעקב אבינו, ולכך ולמרות זאת העמיד מנשה בימינו ואפרים בשמאלו, הרי ש"החליף" לו מנשה באפרים, ועוד איתא בפסיקתא שם עה"פ אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי: "נתבשר יוסף על שני דברים, שהדיבור בדרך את שני בניו, המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את הנערים, ועשאו שבטים, אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי, אע"פ שהיצר הקדים אפרים למנשה", וכ' בתורה שלימה: "אע"פ שהיצר, שהיה יוסף מיצר על קידמת אפרים למנשה", ונמצא שידוע ידע יוסף כי כוונת יעקב להקדים בברכה לאפרים לפני מנשה, ובכל זאת העמיד את מנשה בשמאל בימין ישראל, וכן

"ויתמוך יד אביו להסיר אתה מעל ראש אפרים על ראש מנשה",
וזוהו כוונת הדברים של "החליף לו מנשה באפרים".

ונראה דע"פ המבואר בלקוטי שיחות חט"ו, שיחה ב' לפי
ויחי, ובכ"מ, יתבארו הדברים כמין חומר, דהנה בלקו"ש שם
מבואר באריכות מה הי' השקו"ט בין יעקב ליוסף, שיעקב רצה
לברך את אפרים קודם, ויוסף הי' חפץ להקדים את מנשה הבכור
לברכה, וכמה נקודות בזה, (א) כיון שאפרים גדול במעלה
ממנשה ("ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו") וראוי לברכה יתירה,
אם כן מדוע לא נקבע מלמעלה שהוא יהי' הבכור ולא מנשה,
כיון שסו"ס זה שהבכור מקבל ברכה יתירה משאר הבנים, נובע
מחמת מעלתו וחשיבותו על שאר אחיו, אלא מובן שלמרות
מעלת אפרים "אחיו הקטן יגדל ממנו", יש מעלה יתירה במנשה
על אפרים, שמצד מעלה זו מנשה הוא בכור יוסף, (ב) בהקדים
המבואר בכ"מ שאצל צדיקים, האבות ושבטי י-ה לא שייך לחול
איזו טעות ח"ו וכו', ומזה מובן שטענת יוסף "כי זה הבכור שים
ימינך על ראשו" לא נבעה מטעות ח"ו שלא ידע ש"אחיו הקטן
יגדל ממנו", אלא שיוסף הי' סבור שמעלת מנשה עולה על
מעלת אפרים, ומסיק כ"ק אדמו"ר שם, שהשקו"ט של יעקב
ויוסף, שיוסף סבור הי' שמעלת מנשה גדולה משל אפרים,
ושיטת יעקב שאפרים נעלה ממנשה, ושניהם אמת, מצד עניניו
ועבודתו של יוסף אזי מנשה נעלה מאפרים, ומצד ענינו ועבודתו
של יעקב אפרים נעלה יותר, ושם נתבאר באריכות, איך שקו
העבודה של "יוסף" בא לידי ביטוי באופן דרכו ועבודתו של
"מנשה", וקו עבודתו של "יעקב" בא לידי ביטוי באופן דרכו
ועבודתו של "אפרים", ואיך שהם מתאימים, וראה אריכות
הביאור בלקו"ש שם.

ונמצא מובן דיוסף ידע את קו העבודה של יעקב ואיך שלפי
דרכו ושיטתו אזי אפרים נעלה וראוי להקדימו לברכה וכו', אלא
שחלק ע"ז, והי' סבור שדרך העבודה של "מנשה" נעלית יותר
וכו', ולמרות שידע היטב את מעלת אפרים על פני מנשה, ע"פ
דרכו ושיטתו של יעקב אביו, עכ"ז "החליף לו מנשה באפרים",
והיינו דלא זו בלבד ששמע מיעקב אביו שהקדים את אפרים
למנשה באמרו "אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי", אך לא
הבין מדוע, ואדרבא הי' סבור ש"הבכור מיומן לברכה", אלא

שידע היטב כי זה שיעקב מקדים את אפרים למנשה יש לזה סיבה ידועה, והיתה ידועה גם לו, אלא שלמרות זאת, הי' סבור כי למנשה מעלה יתירה שבו הוא נעלה מאפרים, שמחמת זה ראוי להקדימו לברכה, ומחמת זה יש לו את מעלתו שהוא "בכור יוסף", וזהו "שהחליף לו יוסף מנשה באפרים".

[13/08/2018חחחחח]

אמנם עדיין צריך ביאור שהרי סו"ס אע"פ שיוסף רצה להקדים מנשה לאפרים, הרי לא הצליח "וישם את אפרים לפני מנשה", א"כ מה ההשוואה לעובדה של יעקב עם יצחק אביו שנטל את הברכות ע"י ה"מרמה", ונראה לומר בזה דהנה הנקודה המשותפת של ב' העובדות, הוא שהן יעקב ניצל את העובדה של "ותכהין עיניו מראות", והן יוסף ניצל את העובדה של "ועיני ישראל כבדו מזקן לא יוכל לראות", והנה מציאות זו של נסיון לנצל עובדה זו של כהות עיניים וכבוד ראה לקחת "במרמה" את הברכות וכיו"ב, הוא דבר של היפך הכבוד, וכיון שכך נהג יעקב כלפי אביו, כן נהגו בניו כלפיו, אע"פ שבסופו של דבר לא נתקיימה מחשבתו של יוסף.

ואפשר למצוא יסוד וסמך לדברים ממה שכתוב בסדר אליהו רבא, עה"פ ויאמר ידעתי גם ידעתי: "אמר לו יעקב סבור אתה שמרוב זקנה הלך ממני הדעת, חייך, מאה כיוצא בכך אינן יכולין לעמוד על דעתי, ולא לסלק ידי ממקומה", והיינו דזה גופא ש"ויתמוך יד אביו להסיר אותה מעל ראש אפרים", "ויאמר יוסף ... לא כן אבי כי זה הבכור שים ימינך על ראשו", מורה שיוסף חשב שח"ו "מרוב זקנה הלך ממני הדעת", ועל כן "שכל את ידיו" וישת את ימינו על ראש אפרים", וכך זה שלמרות שידע כי דעת יעקב להקדים לברכה את אפרים למנשה, ולמרות זאת ניסה בדרכים שונות שיעקב ישית ימינו על ראש מנשה, תוך ניצול העובדה של "ועיני ישראל כבדו מזקן", זהו ההשוואה של ב' העובדות, כך אפשר לומר בזה, ועצ"ע.

[אוצר החכמה]

קובץ הנ"ל גליון תקצב

יעקב ויוסף – אור ישר ואור חוזר

הרב שמואל לובעזקי

שליח כ"ק אדמו"ר בחבל נורמנדי - צרפת

בלקוטי שיחותי ח"ד בהוספות לט"ו באב (עמ' 1338) מבאר כ"ק
אדמו"ר זי"ע את הסברת החילוקים שמוצאים בין תלמוד בבלי ותלמוד

¹ עיין גם: חלק ט"ו עמ' 453 ואילך, חכ"ד ע' 173 ואילך ובע' 243.

ירושלמי, אשר שיטת הבבלי היא אשר בכל עניין אשר מעריכים את מצב ההווה לפי המצב דלעתיד, הנה ההוה מכריע את העתיד, הגם אשר עי"ז יחסר בשלימות הדבר שיהיה להבא, משא"כ שיטת הירושלמי היא אשר העתיד מכריע את ההווה, אשר לכן, אם בעתיד יהיה יתרון ומעלה על מצב ההווה, הרי היתרון שבעתיד מכריע את מצב ההווה.

דוגמא לדבר: חולה שהרופאים אומרים שאם יצום צום גדליה לא יוכל לצום יוהכ"פ, האם יצום הגם שצום גדליה הוא חיוב מדברי קבלה הגם אשר עי"ז לא יוכל לצום ביוהכ"פ אשר החיוב הוא מדאורייתא ההווה מכריע את העתיד - או שלא יצום בצום גדליה כדי שיוכל לצום יוהכ"פ - העתיד מכריע את ההווה.

והטעם לחילוק זה מבאר כ"ק אדמו"ר, שזהו תלוי בהחילוק בדרך הלימוד בין תלמוד בבלי ותלמוד ירושלמי, דתלמוד בבלי הוא "במחשקים הושיבני" ולכן ישנם ריבוי קושיות ושקו"ט עד שמגיעים למסקנא בבחי' "אור חוזר", משא"כ אופן הלימוד של הירושלמי ה"ה בלי ריבוי שקו"ט, והמסקנא נראית מיד, להיותו בכחינת "אור ישר".

ואולי אפשר לומר בדא"פ, אשר זהו גם סברת החילוק בין יוסף ליעקב המבואר בלקו"ש חט"ו ויחי ב', בנוגע למעלת מנשה ואפרים.

דשם מבאר כ"ק אדמו"ר למה עבור יוסף, מנשה הוא למעלה מאפרים ולכן "הוא הבכור". משא"כ לגבי יעקב, הנה אפרים "יגדל ממנו", והיינו שמעלתו גדולה ממעלת אפרים: דלהיות שמנשה עניינו הוא לעורר הזכרון והתשוקה דבית אבי ("כי נשני אלוקים מבית אבי"), אשר עי"ז עמד יוסף בתוקף בתוך חשכת מצרים ולא נשפע מהסביבה ואדרבה. משא"כ לגבי יעקב השליחות היא דווקא כאשר הגם שנמצאים בארץ עניי הנה שם "הפרני אלוקים" - יתרון האור מן החושך.

וע"פ הנ"ל אולי אפשר לומר דיוסף שהיה שרוי במצרים ה"ז דוגמת הלימוד דתלמוד בבלי "במחשכים הושיבני" - אור חוזר, ולכן החשיב מצב ההווה ועד שזה הכריע עבורו את מצב העתיד אשר זה שיכול לעמוד מול חושך מצרים "ארץ עניי" הרי"ז דווקא ע"י זכרון ד"בית אבי" ולכן זה היה עבורו העיקר וזה מה שנגע לו, משא"כ יעקב אבינו להיותו למעלה מגלות מצרים בדוגמת דרך הלימוד דתלמוד ירושלמי - אור ישר - החשיב את העתיד יותר ממצב ההווה, ולכן אצלו העיקר היה זה, שהגם

שיוסף נמצא בארץ מצרים אעפ"כ מזה יהיה "הפרני אלוקים". והיינו שהעתיד מכריע את ההווה.

27/06/2018 10:10

קובץ הערות התמימים ואנ"ש צפת גליון צד

הצורך בשבועת יוסף – מצד אופן עבודתו

הת' שניאור זלמן הלוי שי' הורוביץ
תלמיד בישיבה

בלקו"ש חלק כ"ה⁹ מבאר כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א הטעם שיעקב הוצרך להשביע את יוסף "אל"¹⁰ נא תקברני במצרים . . ונשאתני ממצרים", כיוון שחשש שהיות והקב"ה הבטיח ליעקב "אנכי"¹¹ ארד עמך מצרימה", ולכן, אם יוציאו את יעקב ממצרים בזמן שבנ"י עוד נמצאים שם – זה לא יהיה לטובתם של בני". ויוסף יתמהמה מלהוציאו תיכף – לכן הוצרך להשביעו בפירוש. ומצד יעקב היה מופרך להישאר אפי' באופן ארעי במצרים, כיוון ש"אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים", וע"מ שבנ"י יוכלו לעלות ממצרים ולהעלות את ענייני מצרים, היה צורך בקשר עם דבר גבוה יותר ממצרים ("בית האסורים").

ולכאורה, אם העלאת עצמות יעקב הוא דבר המוכרח ליציאת בני"י מהגלות, מדוע לא רצה יוסף לאפשר זאת מייד – ומצידו, ועד שיעקב היה צריך להשביע אותו – ובפירוש¹² דווקא, הרי ברור שעדיף לצאת מהגלות בהקדם האפשרי – אע"פ שיכול להיות שלא באופן הכי טוב, מלהשאר בגלות – וששם יהי' טוב?!

(8) על הביאור שציווי יעקב ללכת לשכם "מראה מקום הוא לו".

(9) שיחה ב' לפ' ויחי ע' 271.

(10) ויגש מז, כט-ל.

(11) ויגש מז, ד.

(12) כלשוו הרב"ד.

והנה, בלקו"ש חלק ט"ו¹³ מבאר כ"ק אד"ש הטעם לכך שכשיוסף הביא את בניו – מנשה ואפרים לפני יעקב ע"מ שיברכם, העמיד את מנשה (הבכור) בצד ימין ואת אפרים בצד שמאל, והטעם לכך שבכל זאת יעקב שיכל את ידיו, והניח את יד ימין על ראש אפרים.

ונקודת הביאור בזה, שבעיני יוסף מנשה היה נעלה יותר (שלכן לבכור קרא בשם מנשה), ובעיני יעקב – אפרים היה נעלה יותר (כיוון ש"אחיו הקטן יגדל ממנו"): השמות שקרא יוסף לבניו, מנשה ע"ש – "כי נשני אלוקים את כל עמלי ואת כל בית אבי" ואפרים מלשון "כי הפרני אלוקים בארץ עניי", ששני שמות אלו מראים על שני רגשות אצל יוסף: מצד אחד געגועים והתשוקה לימיו ב"בית אבי" ומצד שני הודאה ושבח להקב"ה על העילוי והיתרון שיש עמו במצרים. ושני עניינים אלו מראים לנו שני אופני עבודה בגלות: אופן א': שלא להיות מושפע מהסביבה, ע"י זכירת "בית אבי". ואופן ב': שדווקא בארץ עניי, עד כדי אופן שאין זכרון מ"בית אבי", שם דווקא הוא פועל – עד שמגיע ל"כי הפרני אלוקים בארץ עניי".

וממשיך¹⁴ כ"ק אד"ש ומבהיר את הקשר בין מנשה ליוסף ואפרים ליעקב. ובהקדים, שכיוון שמנשה מראה את תוקף הנשמה שבגלות (ע"י הזכרון מ"בית אבי") ואפרים מראה על היתרון שבא מן הגלות דווקא, מדוע שייך מנשה ליוסף ואפרים ליעקב, לכאורה זה הפוך בדיוק! שמנשה שייך יותר ליעקב – היות ועניינו תוקף הנשמה ע"י זכרון "בית אבי" (יעקב), ואפרים שייך יותר ליוסף – היות והוא מראה על היתרון שבא מן הגלות (מקום יוסף) ומבאר, ע"פ מ"ש "ואת שני בני הנולדים לך בארץ מצריים עד בואי אליך מצרימה לי הם אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי". שלכאורה לא מובן, מה מוסיפה התורה במילים "הנולדים לך". אליך מצרימה? והביאור בזה, שזהו נתינת סימן שגם בני יוסף יכללו ויחשבו כשאר השבטים. ובפשטות: ע"י זה שאף שהם היו במצרים, עכ"ז הם התנהגו כמו נכדים של יעקב, שלכן "לי הם", מתגלה השלימות של יעקב. ועפ"ז מובן השייכות והקשר של מנשה עם יוסף ואפרים עם יעקב.

(13) שיחה ב' לפ' ויחי, ע' 432 ואילך.

(14) סעיף ו'.

מכיוון שאצל מנשה לא נפסק הזכרון והשייכות אל "בית אבי", נמצא שלפי אופן עבודה זה אין את אמיתיות המצב של "עד בואי אליך", ואמיתיות מצב זה, מתבטאת אצל אפרים – שלא רואים (בחיצוניות) שהוא קשור עם יעקב, שאז עובד עבודתו כמו נכד של יעקב. ולכן מנשה שייך ליוסף.

ועפ"ז יובן מדוע יוסף רצה שיעקב ישאר עם בני" עד שהם ייצאו, על אף ש"אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים", כיוון שמבחינת יוסף – שאצלו עוד היה בגילוי ובתוקף זיכרון מ"בית אבי" – וממילא הגלות לא היתה נרגשת – כפי אופן העבודה הא', ולכן לא היה צורך שיהיה משהו ממקום גבוה יותר שיוכל להוציא את בני" משם – כיוון שלא נרגשה הגלות!¹⁵ וא"כ אם יעלו את עצמות יעקב – זה לא יהיה לטובתם של בני". אבל מצד יעקב, שכל אופן עבודתו שדווקא בגלות לעבוד, וכאשר לא מורגש זיכרון "בית אבי" – ממילא מורגשת הגלות, והיות ש"אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים" השביע יעקב את יוסף שיעלה את עצמותיו ולא יתמהמה.

ועפ"ז יומתק עוד יותר מדוע הוצרכה השבועה, היות ואופן עבודתו של יוסף אומר כן להשאיר את עצמות יעקב במצריים, ולכן חשש יעקב.

(15) ראה רש"י מז, כח. ואף ששם כתוב שמשנת יעקב, התחיל השיעבוד, וא"כ, לכאורה מה יועיל עצמות יעקב? ואוי"ל שגם עצם מציאותו של יעקב, שנמצא במצריים הועלה לבני" ומיתן את קושי השיעבוד. וכפי שכ"ק אד"ש אומר זאת בפירוש בשיחה שבחלק כ"ה.